

Tamara Anna Galbarczyk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

WYBRANE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA RYNKU KREDYTÓW KONSUMENCKICH W POLSCE

Streszczenie: Rynek kredytów konsumenckich obejmuje produkty oferowane przez szerszą grupę podmiotów niż tylko banki. Mogą ich udzielać także spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe i pośrednicy kredytowi. Są to kredyty udzielane osobom fizycznym na cele niezwiązane bezpośrednio z działalnością gospodarczą. Ich cechą jest m.in. szczególna ochrona kredytobiorców w świetle ustawy o kredycie konsumenckim, pod warunkiem że do zawarcia umowy stosuje się jej przepisy. Ustawa ma jednak ulec zmianie w związku z wejściem w życie Dyrektywy 2008/48/WE i z koniecznością dostosowania przepisów krajowych do wymogów UE. W opracowaniu podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy i jak projektowane zmiany wpłyną na sytuację kredytobiorców. Poza tym zaprezentowano aktualny stan tego rynku i nakreślono perspektywy jego rozwoju w przyszłości.

Słowa kluczowe: bankowość, kredyty konsumenckie, rynek kredytów konsumenckich, ustawa o kredycie konsumenckim.

1. Wstęp

Kredyty konsumenckie to w zasadzie jedyny rodzaj kredytów uregulowanych w odrębnej ustawie, które mogą oferować podmioty niebędące bankami, pomimo zaliczenia udzielania kredytów do tzw. czynności *sensu stricto*, zastrzeżonych dla banków w ustawie *Prawo bankowe*. Jedną z cech tych kredytów jest szczególna ochrona kredytobiorcy wynikająca z ustawy o kredycie konsumenckim. Zakres tej ochrony ma jednak ulec zmianie w związku z wejściem w życie dyrektywy 2008/48/WE. Pojawia się więc pytanie o rodzaj projektowanych zmian i ich wpływ na sytuację kredytobiorców oraz o skalę zaangażowania pośredników finansowych w kredytowanie konsumentów i perspektywy rozwoju tego rynku w przyszłości. Próba udzielenia odpowiedzi na te pytania stała się celem rozważań podjętych w niniejszym opracowaniu.

2. Charakterystyka kredytów konsumenckich

W praktyce występuje duża różnorodność kredytów i pożyczek. Udzielający nie stosują w zasadzie jednolitych kryteriów ich podziału, a produkty kredytowe mające te same cechy noszą często różne nazwy, zaś produkty o takich samych nazwach ofe-

rowane przez różne podmioty są w istocie rzeczy zupełnie odmienne. W literaturze można także spotkać wiele kryteriów klasyfikacji kredytów [Heropolitańska i in. 1999, s. 38-40; Jaworski, Zawadzka 2002, s. 275-285; Zaleska 2007, s. 162-165 i 194-198]. Przedmiotem zainteresowania w niniejszym opracowaniu są jednak przede wszystkim kredyty udzielane osobom fizycznym na cele niezwiązane z prowadzeniem działalności gospodarczej, tylko na finansowanie osobistych potrzeb kredytobiorców, zwane kredytami konsumpcyjnymi [Flejterski, Świecka 2007, s. 253] czy konsumenckimi. Pierwsze pojęcie wskazuje raczej na konsumpcyjny charakter kredytu, a drugie na osobę kredytobiorcy (konsumenta).

2.1. Definicja kredytu i kredytu konsumenckiego

Definicja kredytu wynika z ustawy *Prawo bankowe*, zgodnie z którą przez umowę kredytową bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na określony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu łącznie z odsetkami w wyznaczonych terminach oraz do zapłaty prowizji od udzielonego kredytu [Ustawa z 29.08.1997 r...., art. 69.1]. Z definicji tej wynikają najważniejsze cechy kredytu, tj. celowość, odpłatność i zwrotność.

Największą grupę kredytobiorców (uwzględniając wartość udzielonych kredytów) stanowią w bankach podmioty sektora niefinansowego. W tej grupie od 2005 r. największe znaczenie mają z kolei gospodarstwa domowe, do których NBP zalicza przedsiębiorców i rolników indywidualnych oraz osoby prywatne. Przedsiębiorcy i rolnicy indywidualni zaciągają kredyty związane z finansowaniem ich działalności gospodarczej, stąd zostały one w zasadzie pominięte. Osoby prywatne zaciągają kredyty i pożyczki o charakterze konsumpcyjnym, z których część (spełniających określone warunki) podlega pod działanie ustawy o kredycie konsumenckim.

Zgodnie z tą ustawą przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę, na mocy której przedsiębiorca, w zakresie swojej działalności, udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu w jakiegokolwiek postaci. Konsumentem jest przy tym osoba fizyczna, która zawiera umowę z przedsiębiorcą w celu niezwiązanym bezpośrednio z działalnością gospodarczą. Za umowę o kredyt konsumencki uważa się przede wszystkim umowę pożyczki, umowę kredytu w rozumieniu ustawy *Prawo bankowe*, umowę o odroczeniu konsumentowi spełnienia świadczenia pieniężnego, umowę, na mocy której świadczenie pieniężne konsumenta ma zostać spełnione później niż świadczenie kredytodawcy, i umowę, na mocy której kredytodawca zobowiązany jest do zaciągnięcia zobowiązania wobec osoby trzeciej, a konsument – do zwrotu kredytodawcy spełnionego świadczenia [Ustawa z 20.07.2001 r...., art. 2]. Ustawę stosuje się także do umów, na mocy których spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa (SKOK) udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia swojemu członkowi kredytu w celu niezwiązanym bezpośrednio z działalnością gospodarczą.

Ustawa chroni interesy konsumentów, ale jej przepisy nie mają zastosowania do wszystkich umów kredytowych. Zgodnie z art. 3 ustawy nie stosuje się do umów o kredyt konsumencki:

- w wysokości większej niż 80 000 zł albo równowartości w innej walucie,
- na mocy których konsument nie jest zobowiązany do zapłaty oprocentowania ani innych kosztów związanych z udzieleniem lub spłatą kredytu,
- w postaci nieprzewidzianego w umowie, utrzymującego się za zgodą kredytodawcy przez okres co najmniej 3 miesięcy ujemnego salda (do umów nie stosuje się art. 6, 9, 10 ustawy),
- dotyczących odpłatnego korzystania z rzeczy lub praw, jeśli umowa nie przewiduje przejścia własności rzeczy lub praw na konsumenta,
- w postaci odroczenia terminu płatności za świadczenie niepieniężne, którego przedmiotem jest stałe lub sukcesywne dostarczanie energii elektrycznej, ciepła, paliw gazowych, wody, odprowadzanie nieczystości, wywóz śmieci lub świadczenie innych usług, jeżeli konsument zobowiązany jest do zapłaty za spełnione świadczenie w ustalonych odstępach czasu w trakcie trwania umowy,
- przewidujących limit zadłużenia pożyczek i kredytów odnawialnych w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym lub w rachunkach oszczędnościowych innych niż rachunki kredytowe (nie stosuje się art. 11).

Jak wynika z prowadzonych rozważań, umowa kredytowa w rozumieniu ustawy *Prawo bankowe* będzie podlegała pod działanie ustawy o kredycie konsumenckim po spełnieniu określonych warunków. Ma to wpływ na elementy, które muszą być w niej zawarte.

2.2. Umowa kredytowa i jej elementy

Zgodnie z ustawą *Prawo bankowe* umowa kredytowa powinna być zawarta na piśmie, a ustawa wymienia elementy, które powinna (szczególnie) określać. Odmienne regulacje dotyczą umów o kredyt konsumencki, które powinny być także zawarte na piśmie, chyba że odrębne przepisy przewidują inną szczególną formę, a ponadto powinny zawierać więcej elementów. Porównanie elementów obu umów zawarto w tab. 1.

Ponadto jeśli kredyt przeznaczony jest na nabycie określonej rzeczy lub usługi albo określonego prawa, umowa o kredyt konsumencki powinna zawierać opis rzeczy lub usługi, cenę nabycia, jeśli zapłata nastąpiłaby za gotówkę oraz przy wykorzystaniu kredytu, część ceny, którą konsument jest zobowiązany zapłacić w gotówce, warunki, od których spełnienia uzależnione jest przejście własności rzeczy na konsumenta, jeśli umowa sprzedaży została zawarta z zastrzeżeniem własności, oraz informację, że kredyt jest dostępny wyłącznie od wskazanego przez sprzedawcę kredytodawcy, jeśli między nimi zawarta jest taka umowa [Ustawa z 20.07.2001 r., art. 5].

Jak wynika z tab. 1, umowa o kredyt konsumencki zawiera więcej wymaganych elementów, szczególnie w odniesieniu do kosztów, prawa do wcześniejszej spłaty czy odstąpienia od umowy. Co ciekawe, nie jest natomiast wymagane określenie

Tabela 1. Porównanie elementów umów kredytowych

Umowa kredytowa w rozumieniu ustawy <i>Prawo bankowe</i>	Umowa o kredyt konsumencki
Strony umowy	imię, nazwisko, adres konsumenta; nazwisko (nazwa) i adres (siedziba) kredytodawcy, organ, który zarejestrował jego działalność (gdy kredytodawcą jest osoba prawna) oraz numer w rejestrze, pod którym jest wpisany
Kwota i waluta kredytu	wysokość kredytu
Cel, na który kredyt został udzielony	
Zasady i termin spłaty	zasady i termin spłaty
Wysokość oprocentowania i warunki jego zmiany	roczna stopa oprocentowania i warunki jej zmiany
Sposób zabezpieczenia spłaty	sposób zabezpieczenia, jeśli umowa je przewiduje, a także opłaty należne kredytodawcy z tego tytułu
Zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu	
Terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych	
Wysokość prowizji, jeśli umowa ją przewiduje	opłaty i prowizje oraz inne koszty związane z udzieleniem kredytu oraz warunki ich zmiany (w tym opłaty przygotowawcze za rozpatrzenie wniosku oraz przygotowanie i zawarcie umowy kredytowej)
Warunki dokonywania zmian i rozwiązywania umowy	
	informacja o całkowitym koszcie kredytu i rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania
	informacja o pozostałych kosztach, do których zapłaty zobowiązany jest konsument w związku z zawartą umową
	informacja o łącznej kwocie wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zapłaty zobowiązany jest konsument
	informacja o uprawnieniu i skutkach przedterminowej spłaty kredytu
	informacja o terminie, sposobie, skutkach wykonania uprawnienia do odstąpienia od umowy
	informacja o skutkach uchybienia postanowieniom umowy dotyczącym zasad i terminu spłaty kredytu
	informacja o rocznej stopie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego oraz warunki jej zmiany, a także informacja o innych kosztach ponoszonych przez konsumenta w związku z niewykonaniem przez niego zobowiązań wynikających z umowy, w tym o kosztach upomnień lub wezwań do zapłaty, kosztach sądowych i postępowania egzekucyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ustawa z 29.08.1997 r. ..., art. 69.2; Ustawa z 20.07.2001 r. ..., art. 4].

celu, na jaki kredyt konsumencki może być przeznaczony. Jest on więc traktowany (przynajmniej pod tym względem) na równi z pożyczką.

Z kolei w przypadku umów o kredyt niepodlegających pod działanie ustawy o kredycie konsumenckim ustawa *Prawo bankowe* nie wymienia jako elementu umowy np. prawa kredytobiorcy do wcześniejszej spłaty kredytu. Stąd te kwestie są zwykle przedmiotem zapisów w regulaminach bankowych i mogą być uregulowane w sposób zróżnicowany, a poza tym banki mogą żądać dodatkowych opłat z tego tytułu.

2.3. Ochrona kredytobiorcy w świetle ustawy o kredycie konsumenckim

Jak wspomniano wcześniej, kredytobiorca podpisujący umowę o kredyt konsumencki podlega szczególnej ochronie. Łączna kwota wszystkich opłat, prowizji oraz innych kosztów związanych z zawarciem takiej umowy, z wyłączeniem udokumentowanych lub wynikających z innych przepisów prawa kosztów, związanych z ustanowieniem, zmianą lub wygaśnięciem zabezpieczeń i ubezpieczeń (w tym ubezpieczenia spłaty kredytu), nie może przekroczyć 5% kwoty udzielonego kredytu. Kredytobiorca ma prawo odstąpić od umowy w ciągu 10 dni od jej zawarcia bez podawania przyczyn. Prawo to nie przysługuje jednak, gdy zawarto umowę o kredyt na nabycie rzeczy lub prawa, których cena zależy wyłącznie od ruchu cen na rynku finansowym lub giełdowym. Ma on ponadto prawo dokonać spłaty kredytu przed terminem, ale musi poinformować kredytodawcę najpóźniej 3 dni przed zamierzonym terminem spłaty, a spłata powinna odpowiadać terminom wnoszenia rat. Jeśli kredyt był oprocentowany – nie jest zobowiązany do płacenia odsetek po spłacie kredytu, a jeśli nie – ma prawo zmniejszenia zapłaconych prowizji i opłat, proporcjonalnie do okresu, o który skrócono czas korzystania z kredytu. Za wcześniejszą spłatę kredytodawca nie może zastrzec prowizji. W razie zwłoki z zapłatą 2 rat może natomiast wypowiedzieć umowę, po uprzednim wezwaniu konsumenta do zapłaty zaległych rat lub ich części w terminie nie krótszym niż 7 dni od otrzymania wezwania pod rygorem wypowiedzenia umowy. Termin wypowiedzenia nie może być krótszy niż 30 dni. Kredytodawca jest ponadto zobligowany do rozliczenia się z konsumentem (m.in. zwolnienia zabezpieczeń) w terminie 14 dni od spłaty kredytu [Ustawa z 20.07.2001 r. ..., art. 7a, 8, 11 i 14].

2.4. Dostosowanie przepisów ustawy o kredycie konsumenckim do wymogów UE

W dniu 12.06.2008 r. weszła w życie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23.04.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG. Najważniejsze różnice w stosunku do aktualnie obowiązującej w Polsce ustawy dotyczą np. podniesienia maksymalnej kwoty przy kwalifikowaniu umów o kredyt konsumencki do 75 000 euro (lub równowartości), a ponadto wprowadzenia dolnego ograniczenia na poziomie 200 euro (lub równowartości)¹. Spod stosowania dyrektywy wyłączono m.in. umowy o kredyt zabez-

¹ W Polsce górny próg ustalono na poziomie 255 550 zł (lub równowartość w innej walucie). Por. [Rządowy projekt... art. 3, ust. 1].

pieczony hipoteką lub porównywalnym zabezpieczeniem na nieruchomościach, umowy kart debetowych z odroczonym terminem płatności, umowy o kredyt w rachunku bieżącym, który musi być spłacony w ciągu 1 miesiąca, czy umowy o kredyt lombardowy, jeżeli odpowiedzialność konsumenta ograniczona jest do zastawionego przedmiotu złożonego tytułem zabezpieczenia u kredytodawcy. Konsument użył prawo wyboru najkorzystniejszej oferty w swoim lub innym kraju członkowskim. Wprowadzono standardowy europejski arkusz informacyjny, który kredytodawca ma obowiązek nieodpłatnie udostępnić konsumentowi w celu umożliwienia porównania ofert, podobnie zresztą jak projekt umowy o kredyt. Podpisanie umowy o kredyt konsumencki ma być poprzedzone badaniem zdolności kredytowej, przy czym obowiązek ten ma dotyczyć nie tylko banków. Termin odstąpienia od umowy został wydłużony do 14 dni. Wprowadzono prawo zastrzeżenia w umowie odszkodowania za wcześniejszą spłatę kredytu, jeżeli nastąpiła ona w okresie, gdy stopa procentowa była stała, a poza tym uprawniono państwa członkowskie do wprowadzenia zapisu, że można się go domagać, jeżeli spłacana przed terminem kwota przekracza próg określony w prawie krajowym, przy czym nie może on być większy niż 10 000 euro w okresie 12 miesięcy². Określono także maksymalną wysokość rekompensaty. Może ona wynieść odpowiednio 1% (0,5%) spłacanej przed terminem kwoty, jeśli do wygaśnięcia umowy pozostał więcej (mniej) niż 1 rok. Państwa członkowskie mogą jednak wprowadzić prawo domagania się w wyjątkowych sytuacjach wyższej rekompensaty, jeżeli kredytodawca udowodni, że poniesiona strata w wyniku wcześniejszej spłaty przekracza tę kwotę. W żadnym wypadku rekompensata nie może być wyższa niż kwota odsetek, jaką zapłaciłby kredytobiorca od momentu wcześniejszej spłaty do wygaśnięcia umowy [*Dyrektywa...* art. 2, 5, 8, 14 i 16].

Zgodnie z art. 27 dyrektywy kraje członkowskie powinny stosować jej przepisy od 12.05.2010 r. Polska, podobnie jak Belgia, Francja, Luksemburg, Holandia, Hiszpania i Szwecja, nie wprowadziła jej jednak w tym terminie. Komisja Europejska wszczęła więc postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, zgodnie z art. 258 Traktatu o funkcjonowaniu UE, wzywając do wdrożenia do krajowego prawa przepisów dyrektywy. W dalszej kolejności, w przypadku niepodjęcia takich działań, komisja może powziąć decyzję o skierowaniu sprawy do Trybunału Sprawiedliwości UE [www.gazetapodatnika.pl; 25.11.2010].

W Polsce sprawa jest w toku. W Sejmie znajduje się rządowy projekt ustawy o kredycie konsumenckim uwzględniający zapisy dyrektywy. Przewiduje on więcej wyłączeń spod działania ustawy niż dotychczas, ale z drugiej strony podniesienie górnego pułapu kwotowego spowoduje, że ustawa obejmie swym działaniem więcej umów. Rozszerza on także zakres wymaganych elementów umowy o kredyt konsumencki (w stosunku do przedstawionego w tab. 1) np. o określenie rodzaju kredytu, czas obowiązywania umowy, terminy i sposób wypłaty kredytu, warunki wypowied-

² W Polsce projekt ustawy przewiduje, że kwota ta ma być wyższa niż trzykrotność średniego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku. Por. [*Rządowy projekt...* art. 50, ust. 1].

dzenia umowy czy informacje o możliwości korzystania z pozasądowego rozstrzygnięcia sporów, jeśli takie prawo konsumentowi przysługuje, i wskazanie organu nadzoru właściwego w sprawach ochrony konsumentów. Projekt utrzymuje prawo do wcześniejszej spłaty kredytu i wymóg poinformowania kredytodawcy o tym zamiarze. Usunięto natomiast zapis o konieczności dokonywania spłaty w terminach płatności rat kredytu. Niekorzystnym dla kredytobiorcy rozwiązaniem jest uprawnienie kredytodawcy do zastrzeżenia w umowie prowizji za wcześniejszą spłatę, na zasadach i w wysokości określonych w dyrektywie 2008/48/WE. Zgodnie z aktualnie obowiązującą ustawą prawo takie nie przysługiwało. Zachowano również prawo do odstąpienia od umowy, wydłużając okres, w jakim jest to możliwe oraz dokonując zmian w przepisach dotyczących zwrotu wypłaconego kredytu. Projekt zakłada, że konsument nie ponosi kosztów związanych z odstąpieniem od umowy, z wyjątkiem odsetek za okres od dnia wypłaty do dnia spłaty. Kredytodawcy nie przysługują w tym przypadku żadne inne opłaty z wyjątkiem bezzwrotnych kosztów poniesionych przez niego na rzecz organów administracji publicznej oraz opłat notarialnych. Według informacji ze strony internetowej Sejmu pierwsze czytanie w komisjach odbyło się 1.12.2010 r. [www.sejm.gov.pl; 18.12.2010].

3. Analiza kredytów konsumenckich w latach 2005-2009

Przyjmując, że kredyty konsumenckie to kredyty udzielane osobom fizycznym na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą, niezależnie od tego, czy do zawartej umowy stosuje się przepisy ustawy o kredycie konsumenckim, analizą zostały objęte przede wszystkim kredyty dla osób prywatnych.

Tabela 2 prezentuje kredyty bankowe w ujęciu podmiotowym według stanu na koniec roku, wskazując na umiejscowienie kredytów dla osób prywatnych wśród kredytów dla podmiotów sektora niefinansowego.

W całym analizowanym okresie wartość wszystkich grup kredytów zwiększała się. Ponadtrzykrotnie wzrosła zarówno wielkość kredytów dla gospodarstw domowych ogółem, jak i wielkość kredytów dla osób prywatnych. Ta ostatnia grupa obejmuje m.in. kredyty konsumpcyjne. Strukturę rodzajową bankowych kredytów dla gospodarstw domowych według stanu na koniec roku ujęto w tab. 3.

W 2005 r. największą grupę stanowiły kredyty konsumpcyjne, udzielane osobom prywatnym. Wartość tych kredytów w całym okresie rosła (w latach 2005-2009 wzrosła prawie 2,5-krotnie), ale ich udział w kredytach gospodarstw domowych zmniejszył się z 46,8% w 2005 r. do 37,0% w 2008 r., a w 2009 r. zwiększył się do 37,5%. W samym roku 2009, pomimo osłabienia gospodarki i pogorszenia nastroju konsumentów, wzrosły one w stosunku do poprzedniego roku o 13,2%.

Od roku 2006 w strukturze rodzajowej dominują kredyty mieszkaniowe. W całym okresie rosła zarówno ich wielkość, jak i udział w kredytach ogółem gospodarstw domowych (z 37,2% w 2005 r. do 52,5% w 2009 r.). Zdecydowana większość (ponad 60% poza rokiem 2007) tych kredytów zaciągana była w walutach obcych. Tak duże zainteresowanie gospodarstw domowych walutowymi kredytami mieszka-

Tabela 2. Kredyty bankowe w ujęciu podmiotowym (wartość nominalna w mln zł)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
1. Kredyty dla sektora niefinansowego, w tym:	285 375,5	323 200,1	427 523,5	593 577,8	627 897,5
Dla gospodarstw domowych, w tym:	136 400,5	183 430,3	254 184,9	368 636,4	412 470,3
1.1.1. Dla przedsiębiorców indywidualnych*	16 716,2	19 808,9	25 532,4	34 355,7	38 384,8
1.1.2. Dla rolników indywidualnych**	11 965,7	14 785,3	17 375,7	18 658,9	19 421,9
1.1.3. Dla osób prywatnych***	107 718,6	148 836,1	211 276,8	315 621,8	354 663,6
* dla osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na własny rachunek, zatrudniających do 9 osób, którym banki udzieliły kredytów związanych z ich działalnością					
** dla osób fizycznych zajmujących się produkcją rolną, którym banki udzieliły kredytów związanych z ich działalnością					
*** dla osób fizycznych na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą					

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Wyniki finansowe... 2006-2010, s. 10, 10, 22, 4, 4].

Tabela 3. Rodzaje kredytów bankowych dla gospodarstw domowych (wartość nominalna w mld zł)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
Kredyty dla gospodarstw domowych, w tym:	136,4	183,4	254,2	368,6	412,5
1. Konsumpcyjne	63,8	77,5	102,5	136,5	154,5
1.1. W rachunku bieżącym	14,6	15,2	17,7	20,7	22,7
1.2. Związane z kartami kredytowymi	4,2	5,8	8,9	12,7	15,0
1.3. Pozostałe	45,0	56,5	75,9	103,1	116,8
2. Mieszkaniowe*, w tym:	50,7	78,2	117,7	194,0	216,4
2.1. Złotowe	18,5	28,2	52,6	59,1	75,7
2.2. Walutowe	32,2	50,0	65,1	134,9	140,7
3. Pozostałe	21,9	27,7	34,0	38,1	41,6
* dla osób prywatnych, przedsiębiorców i rolników indywidualnych przeznaczone na zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych					

Źródło: [Raport o sytuacji... 2008, s. 27].

niowymi rodzi obawy w kontekście związanego z nimi ryzyka zmiany kursu walutowego. Dlatego kwestie te ujęto w Rekomendacji S (II)³, zgodnie z którą KNF zaleca, aby bank analizował zdolność kredytową klienta przy założeniu, że stopa procentowa kredytu walutowego jest co najmniej równa stopie procentowej kredytu złotowego, a kapitał kredytu jest większy o 20% [Rekomendacja S (II)... 2008, rekomendacja 11]. Jak wspomniano wcześniej, kredytów konsumenckich mogą udzielać nie tylko banki, ale także SKOK-i. Łączną wartość kredytów dla osób prywatnych ujęto w tab. 4.

³ Obecnie KNF pracuje nad uaktualnieniem m.in. rekomendacji S (II).

Tabela 4. Kredyty i pożyczki dla osób prywatnych udzielone przez banki i SKOK-i (wartość nominalna w mln zł na koniec roku)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009
1. Kredyty i pożyczki udzielone przez banki i SKOK-i, w tym:	110 801,7	152 301,2	215 324,5	320 823,6	361 252,8
1.1. Złotowe	73 294,9	96 539,3	144 651,5	176 549,5	211 834,0
1.2. Walutowe	37 506,8	55 761,9	70 673,0	144 274,1	149 418,8
2. Kredyty i pożyczki udzielone przez SKOK-i, w tym:	3 543,5	3 999,6	5 100,7	6 884,9	8 357,4
2.1. Udzielone osobom prywatnym	3 083,1	3 465,1	4 047,7	5 201,8	6 589,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Biuletynu Informacyjnego NBP 2006 (2007, 2008, 2009) nr 12 (tabela 9.1), s. 40, 40, 43, 48 oraz [*Wyniki finansowe ... 2006-2010*, s. 8, 8, 9, 9], a także danych z tab. 2.

Uwzględniając kredyty dla osób prywatnych ogółem, należy stwierdzić, że dominują kredyty złotowe. W całym okresie wielkość wszystkich grup kredytów rosła, a udział kredytów udzielonych przez SKOK-i w kredytach dla osób prywatnych oscylował w granicach 2%.

Kredytów konsumenckich udzielają także pośrednicy kredytowi, którzy – podobnie jak SKOK-i – mają jednak niewielki udział w rynku. Według danych GUS wartość pożyczek gotówkowych udzielonych przez 8 firm (udzielających kredytów i pożyczek ze środków własnych) w 2007 r. i 12 firm w latach 2008-2009 wyniosła odpowiednio 1584,3 mln zł, 1673,4 mln zł i 1517,1 mln zł [*Działalność przedsiębiorstw... 2008*, s. 15; 2009, s. 16].

Jak wynika z przeprowadzonej analizy, rynek kredytów konsumenckich wykazywał w badanym okresie tendencje wzrostowe, przy czym głównymi dostawcami kapitału były banki.

4. Zakończenie

Projektowane zmiany ustawy o kredycie konsumenckim z jednej strony rozszerzają, a z drugiej zmniejszają zakres ochrony kredytobiorcy. Nie wydaje się jednak, aby miało to znaczny wpływ na popyt na te kredyty. Decydującym kryterium przy ich zaciąganiu będzie pewnie konkurencyjność (a głównie cena) oraz możliwość ich uzyskania. Na dostępność kredytów w Polsce może mieć natomiast wpływ Rekomendacja T, zgodnie z którą banki powinny przyjmować bezpieczny poziom obciążenia dochodów spłatą zobowiązań kredytowych. Dla osób o dochodach netto poniżej (powyżej) przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce maksymalna relacja wydatków związanych z obsługą tych zobowiązań do dochodów nie może być wyższa niż 50% (65%). Ponadto w przypadku kredytów walutowych bank powinien dokonać zwiększenia przyjmowanych obciążeń z tytułu spłaty kredytu walutowego o minimum 10%, a dla kredytów o okresie spłaty powyżej 5 lat o 20% [*Rekomenda-*

cja T... 2010, rekomendacja 9, 10.4 i 10.10]. Zalecenia te nie mają jednak zastosowania dla pozostałych kredytodawców, co rodzi obawy środowiska bankowego o pogorszenie sytuacji kredytobiorców w wyniku projektowanego dynamicznego rozwoju niebankowych instytucji udzielających kredytu konsumenckiego, które nie podlegają takiemu nadzorowi jak banki.

Literatura

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23.04.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG*, DzUrz UE z 22.05.2008 r. nr 133, poz. 66.
- Działalność przedsiębiorstw pośrednictwa kredytowego w latach 2008-2009*, GUS, Warszawa 2009-2010.
- Flejterski S., Świecka B. (red.), *Elementy finansów i bankowości*, wydanie III, CeDeWu, Warszawa 2007.
- Heropolitańska I., Jagodzińska-Serafin E., Kruglak J., Ryzewska S., *Kredyty, pożyczki i gwarancje bankowe*, Twigger, Warszawa 1999.
- Jaworski W.L., Zawadzka Z. (red.), *Bankowość. Podręcznik akademicki*, Poltext, Warszawa 2002.
- Raport o sytuacji banków w 2009 r.*, KNF, Warszawa 2008.
- Rekomendacja S (II) dotycząca dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie*, KNF, Warszawa 2008.
- Rekomendacja T dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych*, KNF, Warszawa, luty 2010 r.
- Rządowy projekt ustawy o kredycie konsumenckim*, www.sejm.gov.pl.
- Ustawa z 20.07.2001 r. o kredycie konsumenckim, DzU 2001 nr 100, poz. 1081 ze zm.
- Ustawa z 29.08.1997 r. *Prawo bankowe*, (tekst jednolity) DzU 2002 nr 72, poz. 665 ze zm.
- Wyniki finansowe banków w latach 2005-2009*, GUS, Warszawa 2006-2010.
- Wyniki finansowe skok w latach 2005-2009*, GUS, Warszawa 2006-2010.
- Zaleska M. (red.), *Współczesna bankowość*, Difin, Warszawa 2007.

SELECTED ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE CONSUMER CREDIT MARKET IN POLAND

Summary: The consumer credit market covers products offered by a broader group of economic entities than banks only. Credits can be offered by cooperative savings and loan associations (SKOK) and loan brokers. They are loans granted to natural persons for non-business purposes. Their feature is inter alia special protection of borrowers in the light of the credit consumer law on condition that this law applies to a credit agreement. However, the law is to be changed because of the entry in force of the EU Directive 2008/48/WE and the need to adjust domestic regulations to the EU requirements. This study tries to answer the question whether and how the proposed changes will affect the situation of borrowers. It also presents the current condition of this market and outlines the prospects for its development in the future.